

ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ελένη Μοσχοβάκη
Σχολική Σύμβουλος
47^{ης} & 67^{ης} Περιφέρειας Π.Α.

Χίος, Μάιος 2012

ONE SIZE DOES NOT FIT ALL

Οι σημειώσεις προέρχονται από το επιμορφωτικό σεμινάριο που διοργανώθηκε από τη Σχολική Σύμβουλο της 47^{ης} Περιφέρειας Προσχολικής Αγωγής το Μάιο του 2012.

Ευχαριστώ θερμά όλες τις ομάδες εργασίας για τη συνεισφορά τους στις δραστηριότητες διαφοροποιημένης παιδαγωγικής.

Περιεχόμενα

1.	Έννοια της διαφοροποιημένης διδασκαλίας.	σ. 3
2.	Στόχοι της διαφοροποιημένης διδασκαλίας.	σ. 3
3.	Τα πέντε επίπεδα της διαφοροποιημένης διδασκαλίας.	σ. 5
4.	Διαφοροποίηση με βάση το μαθησιακό προφίλ. Οι πολλαπλές νοημοσύνες του Gardner.	σ. 10
5.	Προϋποθέσεις για μια επιτυχημένη	
6.	διαφοροποιημένη παιδαγωγική.	σ. 13
7.	Αποτελεσματικές επιλογές.	σ. 13
8.	Διαχείριση της τάξης.	σ. 13
9.	Βιβλιογραφία.	σ. 14
10.	Παράρτημα.	σ. 15

«Όταν ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να διδάξει κάτι σε όλη την τάξη ταυτόχρονα, οι πιθανότητες είναι: το 1/3 των παιδιών να το γνωρίζουν ήδη, το 1/3 θα το κατακτήσει, ενώ το υπόλοιπο 1/3 δεν θα το κατακτήσει. Επομένως τα 2/3 των παιδιών χάνουν τον χρόνο τους.»

Lillian Katz

Πώς μπορούμε να γεφυρώσουμε αυτό το χάσμα;

Αν τα παιδιά δεν μαθαίνουν με τον τρόπο που τους διδάσκουμε, τότε πρέπει να τα διδάξουμε με τον τρόπο που τα βοηθάει να μάθουν. Στη διαφοροποιημένη διδασκαλία ο εκπαιδευτικός προσαρμόζει το πρόγραμμα στα παιδιά αντί να περιμένει να προσαρμοστούν εκείνα σε αυτό.

1. Έννοια της διαφοροποιημένης διδασκαλίας¹

Ως διαφοροποιημένη διδασκαλία ορίζεται η διδακτική προσέγγιση σύμφωνα με την οποία οι εκπαιδευτικοί δίνοντας απόλυτη προτεραιότητα στην **ετοιμότητα**, τα **ενδιαφέροντα** και το **μαθησιακό προφίλ** κάθε μαθητή ή μικρών ομάδων μαθητών:

- Σχεδιάζουν προγράμματα.
- Επιλέγουν διδακτικές μεθόδους, στρατηγικές και διδακτικά μέσα.
- Οργανώνουν μαθησιακές δραστηριότητες που ανταποκρίνονται στις διαφορετικές ανάγκες τους.

2. Στόχοι της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής

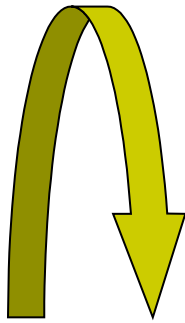
Στόχοι της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής είναι να ανταποκριθεί:

- 1.** Στη μαθησιακή ετοιμότητα και τον ρυθμό μάθησης του παιδιού.
Η μαθησιακή ετοιμότητα αναφέρεται στο επίπεδο της κατανόησης και των δεξιοτήτων του παιδιού καθώς και στις προϋπάρχουσες γνώσεις του.
- 2.** Στα ενδιαφέροντα του παιδιού.
Τα ενδιαφέροντα αναφέρονται στα θέματα που μπορεί ο μαθητής να θέλει να εξερευνήσει ή τον κινητοποιούν. Τα ενδιαφέροντα των μαθητών μπορεί να πηγάζουν από τη ζωή τους έξω από το σχολείο ή να σχετίζονται με κάποιο γνωστικό αντικείμενο.
- 3.** Στο μαθησιακό προφίλ του παιδιού.
Το μαθησιακό προφίλ αναφέρεται στους τρόπους με τους οποίους μαθαίνει καλύτερα ένα άτομο και περιλαμβάνει:
 - Το μαθησιακό στυλ (οπτικό, ακουστικό, κιναισθητικό κ.λπ.).
 - Τις προτιμήσεις του μαθητή για τον τρόπο εργασίας του μέσα στην ομάδα της τάξης (ατομικά ή ομαδικά).
 - Τις προτιμήσεις του για τον χώρο μέσα στον οποίο καλείται να μάθει (μέσα ή έξω από την τάξη, αγαπημένη γωνιά κ.λπ.).

¹ Μέρος των σημειώσεων προέρχεται αυτούσιο από το Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου (2011, σ. 21-25) και από τον Οδηγό Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2011, σ. 28-38).

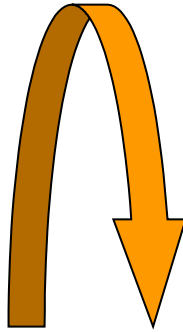
Για ποιο λόγο επικεντρωνόμαστε σε αυτά;

Μαθησιακή
ετοιμότητα

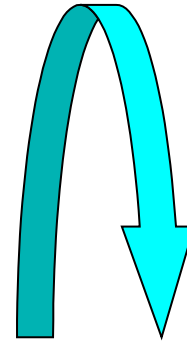
Ανάπτυξη

Ενδιαφέροντα

Κίνητρα

Μαθησιακό
προφίλ

Αποτελεσματικότητα

Η μαθησιακή ετοιμότητα μας δείχνει πότε το παιδί είναι έτοιμο να αναπτυχθεί (διάγνωση της ζώνης της επικείμενης ανάπτυξης του). Δραστηριότητες στηριγμένες στα ενδιαφέροντά του συμβάλουν στην ενίσχυση των εσωτερικών του κινήτρων και επομένως στο να θέλει το παιδί να μαθαίνει. Επιπρόσθετα, όταν ο εκπαιδευτικός σχεδιάζει δραστηριότητες σύμφωνα με το μαθησιακό προφίλ των παιδιών η μαθησιακή διαδικασία είναι περισσότερο αποτελεσματική και το παιδί κατακτά καλύτερα τους μαθησιακούς στόχους.

Για να μπορεί ο/η εκπαιδευτικός να γνωρίζει τη μαθησιακή ετοιμότητα, τα ενδιαφέροντα και το μαθησιακό προφίλ των παιδιών είναι απαραίτητο να παρακολουθεί συστηματικά τα παιδιά και να εφαρμόζει μια σειρά από εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης. Οι εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης και η διδασκαλία είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους καθώς οι γνώσεις που αποκομίζει ο εκπαιδευτικός για τα παιδιά καθοδηγούν τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό (διαμορφωτική αξιολόγηση).

Τι ΔΕΝ σημαίνει η διαφοροποιημένη διδασκαλία

- Εξατομικευμένη διδασκαλία.
- Χαστική διαδικασία.
- Εναλλακτικός τρόπος οργάνωσης ομοιογενών ομάδων.
- Το να έχει ο εκπαιδευτικός περισσότερες απαιτήσεις από κάποιους μαθητές και λιγότερες από άλλους.
- Να δίνουμε περισσότερα από τα ίδια.

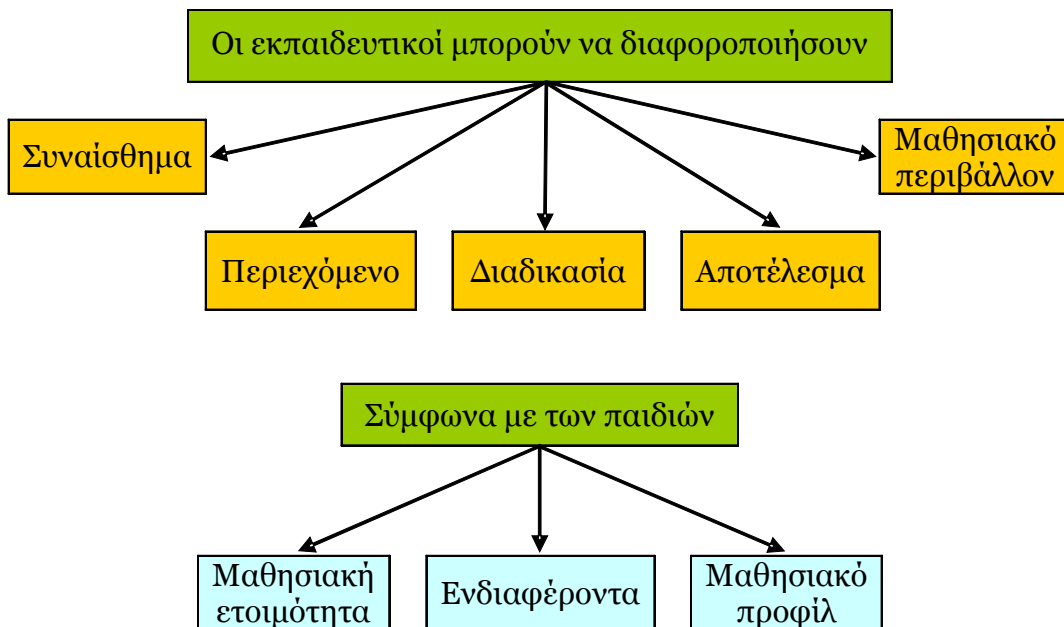
Διαφοροποιημένη διδασκαλία σημαίνει

- Περισσότερο ποιοτικές δραστηριότητες.
- Δίνουμε ιδιαίτερη προσοχή στις διαφορές των παιδιών, με έμφαση στην ανάπτυξη του κάθε παιδιού χωριστά.
- Έχουμε υψηλές προσδοκίες και στοχεύουμε στην επιτυχία όλων των παιδιών.
- Δίκαιο είναι να εξασφαλίσουμε ότι κάθε παιδί θα πάρει αυτό που χρειάζεται για να εξελιχθεί και να πετύχει. Ξεκινάμε από εκεί που βρίσκονται τα παιδιά.

- Η διαφοροποιημένη διδασκαλία είναι ένα μίγμα από εξατομικευμένη διδασκαλία, διδασκαλία με όλη την ομάδα και διδασκαλία με μικρές ομάδες.
- Είναι η διδασκαλία που ανταποκρίνεται στις ανάγκες των παιδιών.

3. Τα πέντε επίπεδα της διαφοροποιημένης διδασκαλίας

- Συναισθημα.
- Περιεχόμενο.
- Διαδικασία.
- Αποτέλεσμα.
- Μαθησιακό περιβάλλον.

Γράφημα 1: Τα πέντε επίπεδα της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής.

3.1 Συναισθημα

Αναφέρεται στο θετικό ψυχολογικό κλίμα που πρέπει να επικρατεί στην τάξη προκειμένου να καλυφθούν οι συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού.

Συγκεκριμένα:

- Χρειάζεται ένας εκπαιδευτικός με ενσυναίσθηση που να μπορεί να συντονιστεί με τα συναισθήματα του παιδιού.
- Το παιδί να αισθανθεί ασφάλεια, ότι ανήκει στην ομάδα, ότι το εκτιμούν, το υποστηρίζουν, ενώ παράλληλα του προσφέρουν τις απαραίτητες γνωστικές προκλήσεις.

3.2 Περιεχόμενο

Η διαφοροποίηση της διδασκαλίας ως προς το περιεχόμενο μπορεί να γίνει σε δύο επίπεδα:

- A. Σε αυτό που διδάσκει ο εκπαιδευτικός.
- B. Στον τρόπο με τον οποίο δίνει στα παιδιά πρόσβαση στη γνώση που θέλει να αποκτήσουν.

3.3 Διαδικασία

Αφορά τη μεθοδολογία και το είδος των δραστηριοτήτων που επιλέγονται για την προσέγγιση κάποιου περιεχομένου.

Συγκεκριμένα:

- A. Ο εκπαιδευτικός σχεδιάζει εναλλακτικές δραστηριότητες με βάση τα ενδιαφέροντα, την ετοιμότητα και το μαθησιακό προφίλ των παιδιών της τάξης (π.χ., διαφορετικούς τρόπους έκφρασης και μάθησης).
- B. Εξασφαλίζει στα παιδιά διαφορετικά εργαλεία για την υλοποίηση της ίδιας δραστηριότητας.
- Γ. Τους δίνει την ευκαιρία να επιλέξουν τον τρόπο εργασίας τους.

3.4 Αποτέλεσμα

Να δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά να δείξουν, να εφαρμόσουν ή να παρουσιάσουν αυτά που κατέκτησαν με εναλλακτικούς τρόπους όπως:

- Να γράψουν οδηγίες για να περιγράψουν τα βήματα μιας διαδικασίας.
- Να δραματοποιήσουν.
- Να περιγράψουν.
- Να φωτογραφήσουν ή να βιντεοσκοπήσουν.
- Να σχεδιάσουν ένα σχεδιάγραμμα που αναπαριστά τα βήματα που ακολούθησαν.

Το αποτέλεσμα μιας δραστηριότητας ή ενός οργανωμένου προγράμματος δραστηριοτήτων είναι σημαντικό:

1. Γιατί χρησιμοποιείται για να αξιολογήσει την επίδοση και την πρόοδο του μαθητή.
2. Γιατί αποτελεί τη στιγμή όπου ο μαθητής καλείται να στοχαστεί, να οργανώσει και να χρησιμοποιήσει τις καινούργιες γνώσεις και δεξιότητές του.

3.5 Μαθησιακό περιβάλλον

Αναφέρεται στις ευκαιρίες που δίνονται από το περιβάλλον για διαφορετικούς τρόπους εργασίας.

Πίνακας 1: Τα πέντε επίπεδα της διαφοροποιημένης διδασκαλίας.

Επίπεδο διαφοροποιημένης διδασκαλίας	Στρατηγικές διαφοροποιημένης διδασκαλίας
Συναίσθημα	<p>Δημιουργία θετικού ψυχολογικού περιβάλλοντος στην τάξη:</p> <ul style="list-style-type: none">➤ Χρήση ποικιλίας στρατηγικών για την οικοδόμηση θετικών σχέσεων με <u>όλα</u> τα παιδιά. π.χ., Ο εκπαιδευτικός έχει ατομική επικοινωνία με κάθε παιδί κατά τη διάρκεια της ημέρας. Δείχνει σεβασμό, ενδιαφέρον, φέρεται ζεστά στα παιδιά. Προσεγγίζει συχνά τα παιδιά με θετικό τρόπο όταν τα παιδιά <u>δεν</u> επιδεικνύουν προκλητική συμπεριφορά.➤ Χρήση ποικιλίας στρατηγικών για την οικοδόμηση σχέσεων με όλες τις οικογένειες.➤ Παρουσίαση δραστηριοτήτων με τρόπο που προσελκύει το ενδιαφέρον των παιδιών (διαφοροποίηση στον τονισμό της φωνής, στις χειρονομίες, στις δραματοποιήσεις κ.λπ.). Δημιουργία μιας θετικής μαθησιακής ατμόσφαιρας.➤ Χρήση διαφορετικών τρόπων ανατροφοδότησης για την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των παιδιών.
Περιεχόμενο	<p><u>Διαφοροποίηση του περιεχομένου ανάλογα με τη μαθησιακή ετοιμότητα.</u></p> <ul style="list-style-type: none">➤ Ανίχνευση των προϋπαρχουσών εμπειριών των παιδιών για τον εντοπισμό των γνώσεών τους σχετικά με το περιεχόμενο και προσαρμογή ανάλογα με τις ερωτήσεις τους.➤ Δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να εκφράσουν αυτά που ξέρουν με όποιο τρόπο έχουν κατακτήσει καλύτερα (π.χ., προφορικά, ζωγραφική, σωματική αναπαράσταση κ.λπ.).➤ Τα παιδιά αναζητούν πληροφορίες με όποιο τρόπο χειρίζονται καλύτερα (διαδίκτυο, εφημερίδες, περιοδικά κ.λπ.). <p><u>Διαφοροποίηση του περιεχομένου ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.</u></p> <ul style="list-style-type: none">➤ Από ένα ευρύ θέμα (π.χ., χώρες του κόσμου) τα παιδιά μπορούν να επιλέξουν πτυχές του θέματος με τις οποίες θέλουν να ασχοληθούν (π.χ., μία χώρα). <p><u>Διαφοροποίηση του περιεχομένου ανάλογα με το μαθησιακό προφίλ των παιδιών.</u></p>

	<p>Παρουσίαση του περιεχομένου μιας δραστηριότητας χρησιμοποιώντας διάφορες αναπαραστάσεις. Για παράδειγμα:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Μελέτη χαρτών από διάφορες πηγές (βιβλία, άτλαντες, Google Earth). ➤ Εξήγηση των διαδικασιών κατασκευής του χαρτιού με λόγια και εικόνες. ➤ Εντοπισμός ομοιοτήτων και διαφορών οικογενειών με λίστες, διαγράμματα, κ.ά.
<p>Διαδικασία</p>	<p><u>Διαφοροποίηση της διαδικασίας ανάλογα με τη μαθησιακή ετοιμότητα των παιδιών.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Κατάλληλη οργάνωση δραστηριοτήτων για να εισαχθούν τα παιδιά σε μια ιδέα, έννοια ή δεξιότητα που θα ταιριάζει με το τρέχον επίπεδο των ικανοτήτων τους. Καθώς τα παιδιά εξοικειώνονται οργανώνονται δραστηριότητες με διαφορετικά επίπεδα δυσκολίας. ➤ Δημιουργία κάρτας με διαφορετικές τεχνικές (ζωγραφική, στένσιλ, κ.ά.). ➤ Πρόβλεψη επιπλέον δραστηριοτήτων για αυτούς που ολοκληρώνουν την εργασία τους νωρίτερα από τους άλλους. ➤ Όταν ο εκπαιδευτικός διαβάζει με τα παιδιά θέτει ερωτήματα που αναφέρονται σε διαφορετικά επίπεδα γνωστικής απαίτησης. ➤ Ο εκπαιδευτικός δίνει ευκαιρίες στα παιδιά για εξάσκηση ή να επανέλθουν σε κάτι που έμαθαν για να το κατανοήσουν, προκειμένου να εξάγουν συμπεράσματα και να καταλήξουν σε γενικεύσεις. <p><u>Διαφοροποίηση της διαδικασίας σε σχέση με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Σύνδεση της έννοιας που θέλει ο εκπαιδευτικός να προσεγγίσουν τα παιδιά με τα ενδιαφέροντα και τα βιώματά τους. <p><u>Διαφοροποίηση της διαδικασίας σε σχέση με το μαθησιακό προφίλ των παιδιών.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Οργάνωση δραστηριοτήτων που δίνουν στα παιδιά τη δυνατότητα να προσεγγίσουν την έννοια ή τη δεξιότητα με τον μαθησιακό τρόπο που προτιμούν (π.χ., με το σώμα, οπτικά με σχεδιαγράμματα, λεκτικά με αφήγηση). ➤ Ο εκπαιδευτικός σκέφτεται φωναχτά για να επιτρέψει στα παιδιά να παρακολουθήσουν τον τρόπο σκέψης του. ➤ Ο εκπαιδευτικός προτρέπει τα παιδιά να επιλύσουν ένα μαθηματικό πρόβλημα με διάφορους τρόπους (π.χ., λέξεις, σύμβολα, αντικείμενα). ➤ Ο εκπαιδευτικός επιτρέπει στα παιδιά να επιλέξουν πού θέλουν να εργαστούν, αν θέλουν να εργαστούν

	μόνα τους ή με τους άλλους.
Αποτέλεσμα	<p><u>Διαφοροποίηση του αποτελέσματος ανάλογα με τη μαθησιακή ετοιμότητα των παιδιών.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Σε μια τελική ομαδική κατασκευή ή παρουσίαση ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τα παιδιά να συμβάλλουν ανάλογα με τις δυνατότητες και τις γνώσεις τους (άλλοι γράφουν, άλλοι κόβουν, κ.ά.). ➤ Ο εκπαιδευτικός «σπάει» το τελικό προϊόν σε μικρότερα μέρη και καθοδηγεί τα παιδιά πώς να εργάζονται. ➤ Ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τρόπους αξιολόγησης που σέβονται τον ρυθμό μάθησης των παιδιών (π.χ., παρατήρηση, ερωτήσεις προς τα παιδιά, οργάνωση των παρατηρήσεων του στον Ατομικό Φάκελο). <p><u>Διαφοροποίηση του αποτελέσματος ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ο εκπαιδευτικός δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα να διαλέξουν πώς θέλουν να δείξουν αυτά που έμαθαν (φτιάχνοντας μια ιστορία, ένα βιβλίο, ένα κουκλοθέατρο, κ.ά.). ➤ Κάθε παιδί επιλέγει ποιο κομμάτι της ομαδικής κατασκευής ή δημιουργίας θέλει να δουλέψει. <p><u>Διαφοροποίηση του αποτελέσματος ανάλογα με το μαθησιακό προφίλ των παιδιών.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ο εκπαιδευτικός επιτρέπει στα παιδιά να δείξουν αυτά που έμαθαν μέσα από κατασκευές, γραπτά κείμενα, σχέδια, αφηγήσεις, δραματοποίηση, δουλεύοντας μόνο τους ή με άλλους.
Μαθησιακό περιβάλλον	<p><u>Παραδείγματα διαφοροποίησης σε σχέση με το μαθησιακό περιβάλλον.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Να μπορούν τα παιδιά να επιλέξουν ανάμεσα σε μια ατομική ή μια συνεργατική δραστηριότητα. ➤ Τα παιδιά να δουλεύουν με τον δικό τους ρυθμό. ➤ Να δίνονται εναλλακτικές προτάσεις για τα παιδιά που ολοκληρώνουν γρήγορα μια δραστηριότητα. ➤ Εμπλουτισμός του περιβάλλοντος μιας τάξης ανάλογα με το μαθησιακό προφίλ των παιδιών. ➤ Να δίνονται στα παιδιά επιλογές για δραστηριότητες στην τάξη και σε εξωτερικούς χώρους.

4. Διαφοροποίηση με βάση το μαθησιακό προφίλ Οι πολλαπλές νοημοσύνες του Gardner

Ο Howard Gardner (1983) υποστηρίζει ότι η ανθρώπινη γνωστική ικανότητα περιγράφεται καλύτερα ως μια ομάδα ικανοτήτων, ταλέντων ή γνωστικών δεξιοτήτων τα οποία τα ονομάζει νοημοσύνες. Οι έρευνές του έδειξαν ότι δεν υπάρχει ένας τύπος νοημοσύνης αλλά οκτώ νοημοσύνες (Project Zero Study). Κάθε άτομο διαθέτει διαφορετικούς συνδυασμούς νοημοσύνης. Όλοι οι συνδυασμοί είναι δυνατοί και ενεργοποιούνται ανάλογα με τις εμπειρίες και το κοινωνικοπολιτισμικό μας υπόβαθρο.

Συγκεκριμένα, οι οκτώ νοημοσύνες (Ντολιοπούλου, 1999 σ. 147-149) έχουν ως εξής:

1. Η γλωσσική νοημοσύνη

Σχετίζεται με τον προφορικό και με τον γραπτό λόγο. Τα παιδιά που τη διαθέτουν μαθαίνουν καλύτερα ακούγοντας, επαναλαμβάνοντας και βλέποντας γραμμένες λέξεις.

2. Η λογικομαθηματική νοημοσύνη

Σχετίζεται με τη λογική, μαθηματική και επιστημονική ικανότητα, την επίλυση προβλημάτων και την αναγνώριση λογικών ακολουθιών. Τα παιδιά που τη διαθέτουν μαθαίνουν καλύτερα μέσα από συσχετισμούς, πειραματισμούς και χρησιμοποιώντας τη λογική.

3. Η χωροαντιληπτική νοημοσύνη

Συνήθως σχετίζεται με την έννοια του χώρου στις εικόνες, στα κτίρια, στα σχέδια κ.λπ. την ικανότητα κάποιου να φτιάχνει μια νοητή εικόνα και να κινείται με βάση αυτή. Τα παιδιά που τη διαθέτουν μαθαίνουν καλύτερα οπτικά.

4. Η μουσική νοημοσύνη

Σχετίζεται με τη δημιουργία ρυθμών, τραγουδιών, την αναγνώριση των χτύπων και των παλμικών δονήσεων. Τα παιδιά που τη διαθέτουν μαθαίνουν καλύτερα μέσα από τη μελωδία και τον ρυθμό.

5. Η σωματο-κιναισθητική νοημοσύνη

Σχετίζεται με την επίλυση προβλημάτων μέσω της χρήσης του σώματος, της κίνησης και της ομιλίας, αλλά και τη χρήση του σώματος για να εκφράσει κάποιος ένα συναίσθημα, όπως στο χορό, να παίξει ένα παιχνίδι, ένα άθλημα, να κατασκευάσει κάτι. Τα παιδιά που τη διαθέτουν μαθαίνουν καλύτερα μέσα από δραστηριότητες αδρής και λεπτής κινητικότητας.

6. Η διαπροσωπική νοημοσύνη

Σχετίζεται με τη γλωσσική και μη γλωσσική κατανόηση των άλλων, την επικοινωνία καθώς και τη συνεργασία μαζί τους. Επιτρέπει στον άνθρωπο να αναγνωρίζει και να διακρίνει τα συναισθήματα, τις προθέσεις και τις διαθέσεις των άλλων. Τα παιδιά που τη διαθέτουν μαθαίνουν καλύτερα όταν έρχονται σε επαφή και συνεργάζονται με τους άλλους ή ασχολούνται με τα κοινά.

7. Η ενδοπροσωπική νοημοσύνη

Σχετίζεται με τη γνώση των εσωτερικών ικανοτήτων, δυνατοτήτων και συναισθημάτων και την αποτελεσματική λειτουργία στη ζωή. Επιτρέπει στον άνθρωπο να κατανοεί τον εαυτό του. Τα παιδιά που τη διαθέτουν μαθαίνουν καλύτερα όταν είναι μόνα τους.

8. Η νοημοσύνη του φυσιοδίφη

Αναφέρεται στην ικανότητα να κατανοεί, να αναγνωρίζει και να κατηγοριοποιεί φυτά, ζώα, πετρώματα κ.λπ. που υπάρχουν στη φύση. Αναγνωρίζει μοτίβα, αλλαγές της φύσης, θυμάται ονόματα, κατανοεί σχεδόν διαισθητικά τους φυσικούς νόμους και έχει πολύ καλή επικοινωνία με τα ζώα. Τα παιδιά που τη διαθέτουν μαθαίνουν καλύτερα με δραστηριότητες μέσα στη φύση.

Γράφημα 2 : Πολλαπλές Νοημοσύνες του Gardner.

Πίνακας 2: Ενδεικτικές δραστηριότητες σύμφωνα με τις οκτώ “Πολλαπλές Νοημοσύνες” του Howard Gardner

<p>Μουσική/Ρυθμική Να το τραγουδήσει Να δημιουργήσει ένα ρυθμικό μοτίβο Να δημιουργήσει ένα τραγούδι Να διακρίνει ήχους Να αντιδρά στους ήχους Να ακούει τους ήχους Να συνδέεται με τη μουσική Να γράψει ένα ποίημα</p>	<p>Γλωσσική Να διαβάσει. Να το συλλαβίσει. Να γράψει. Να το ακούσει. Να το επαναδιηγηθεί. Να το ανακαλέσει. Να το εφαρμόσει. Να το πει. Να χρησιμοποιήσει ικανότητες μνήμης.</p>	<p>Λογικομαθηματική Να δημιουργήσει μοτίβα. Να κάνει ένα γράφημα. Δραστηριότητες σειροθέτησης. Δημιουργία μνημονικού βοηθήματος. Να το αναλύσει. Να σκεφτεί αφαιρετικά. Να σκεφτεί κριτικά. Να χρησιμοποιήσει αριθμούς. Να το αποδείξει. Να ερμηνεύει δεδομένα.</p>
<p>Οπτική/χωρική Δημιουργία ιστογράμματος. Πίνακες Αναφοράς Βίντεο. Ταξινόμηση κατά χρώμα. Επισημάνσεις (με διαφορετικό χρώμα μαρκάδου, σκίτσα) Να δημιουργήσει ένα γράφημα Να ερμηνεύσει ένα γράφημα. Να διαβάσει ένα γράφημα. Να μελετήσει εικόνες. Να το αναπαραστήσει με σχέδιο ή ζωγραφική. Δημιουργία αφίσας</p>		<p>Σωματο/κιναισθητική Παιχνίδι ρόλων. Περίπατοι. Χορός. Δραματοποιήσεις. Παντομίμα. Κινητικές δραστηριότητες. Κατασκευές. Αντικείμενα για μαθηματικές δραστηριότητες. Νοηματική Γλώσσα. Αθλήματα. Κέντρα δραστηριοτήτων. Γλώσσα σώματος.</p>
<p>Ενδοπροσωπική Μεταγνώση. Να μιλά με τον εαυτό του. Να δουλεύει αυτόνομα. Να επιλύει με το δικό του τρόπο. Να κατανοεί τον εαυτό του. Γράφει κείμενα. Κάνει πρόβες. Χρησιμοποιεί προηγούμενες γνώσεις. Κάνει συνδέσεις.</p>	<p>Διαπροσωπική Ομαδικές εργασίες. Εργασία σε ζευγάρια. Συνεργατική εργασία. Δραματοποιήσεις. Συζήτηση με επιχειρήματα. Συναντήσεις ολομέλειας Παιχνίδι ρόλων. Να δίνει ανατροφοδότηση. Να μοιράζεται.</p>	<p>Φυσιοδίφη Δίνει ονομασίες. Να κατηγοριοποιεί. Να εντοπίζει. Να δημιουργεί υποθέσεις. Να κάνει πειράματα. Να κάνει προσαρμογές. Να κάνει κατασκευές. Να ομαδοποιεί. Να ερευνά. Να διακρίνει μοτίβα.</p>

5. Απαραίτητες προϋποθέσεις για μια επιτυχημένη διαφοροποιημένη παιδαγωγική

- *Η στάση του εκπαιδευτικού.*
Ο εκπαιδευτικός αναγνωρίζει, δίνει αξία και σέβεται τις διαφορετικές ικανότητες, τα ενδιαφέροντα και τα μαθησιακά προφίλ των παιδιών καθώς και τις διαφορετικές πρακτικές, αξίες και στάσεις των οικογενειών τους.
- *Εκπαιδευτικός σχεδιασμός που στηρίζεται στην συστηματική παρατήρηση, καταγραφή και αξιολόγηση της μάθησης των παιδιών.*
 - A. Μας βοηθά να ανακαλύψουμε τα ενδιαφέροντά τους, τις οικογενειακές και κοινωνικές τους εμπειρίες, τις προηγούμενες γνώσεις τους και τους τρόπους μάθησης που προτιμούν, ώστε να αναδείξουμε τα δυνατά σημεία του κάθε ενός μέσα στην τάξη.
 - B. Αυτό θα προσδιορίσει τα «μαθησιακά μονοπάτια» για τα παιδιά της τάξης μας.
- *Χρήση της συνεργατική μάθησης.*
Δημιουργία ευέλικτων ομάδων που επιτρέπουν στα παιδιά να εργάζονται σε πολλά διαφορετικά πλαίσια, με διαφορετικές συνθήκες κάθε φορά και πάνω σε διαφορετικά έργα.
- *Συνεργασία με την οικογένεια και το ευρύτερο περιβάλλον του παιδιού.*
 - A. Οι εκπαιδευτικοί εργάζονται με βάση τις πληροφορίες που αντλούν από τους γονείς (π.χ., συνήθειες, προτιμήσεις, παιχνίδια, αγαπημένα βιβλία) και δημιουργούν μαθησιακές εμπειρίες που συνδέονται με τις ικανότητες των παιδιών και τις εμπειρίες που φέρουν.
 - B. Μοιράζονται τις καταγραφές που φέρουν για τη μάθηση των παιδιών, την κοινωνική και συναισθηματική τους εξέλιξη, ώστε οι γονείς να κατανοήσουν τις μαθησιακές δυνατότητες των παιδιών τους και τις ιδιαίτερες ανάγκες τους.

6. Αποτελεσματικές επιλογές

Για να είναι αποτελεσματικές οι επιλογές που δίνονται στα παιδιά πρέπει:

- Να ανταποκρίνονται στους στόχους που θέλει να πετύχει ο εκπαιδευτικός κάθε φορά.
- Να είναι γνήσιες επιλογές για τα παιδιά
- Να μην χάνονται τα παιδιά σε μεγάλο αριθμό επιλογών.

7. Διαχείριση της τάξης

- Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να χρησιμοποιεί ευέλικτα τον χρόνο διδασκαλίας με τα παιδιά.
- Να έχει οργανωμένο τον χώρο της τάξης, ώστε να εμπλέκονται με δημιουργικό τρόπο τα παιδιά στις γωνιές της τάξης.
- Τα παιδιά να κινούνται αυτόνομα στον χώρο.
- Να μειώσει τον χρόνο που αφιερώνει στη διδασκαλία με όλη τη τάξη και σταδιακά να αφιερώνει περισσότερο χρόνο στην εργασία με μικρές ομάδες παιδιών. Οι ομάδες θα δουλεύουν διαφορετικές δραστηριότητες με βάση τη μαθησιακή ετοιμότητα, τα ενδιαφέροντα και το μαθησιακό προφίλ των παιδιών. Ανάλογα με τις δραστηριότητες κάποιες ομάδες δουλεύουν παράλληλα,

ενώ σε κάποιες άλλες ο εκπαιδευτικός δουλεύει εκ περιτροπής με μια ομάδα ενώ τα παιδιά εργάζονται στις γωνιές της τάξης.

Βιβλιογραφικές αναφορές

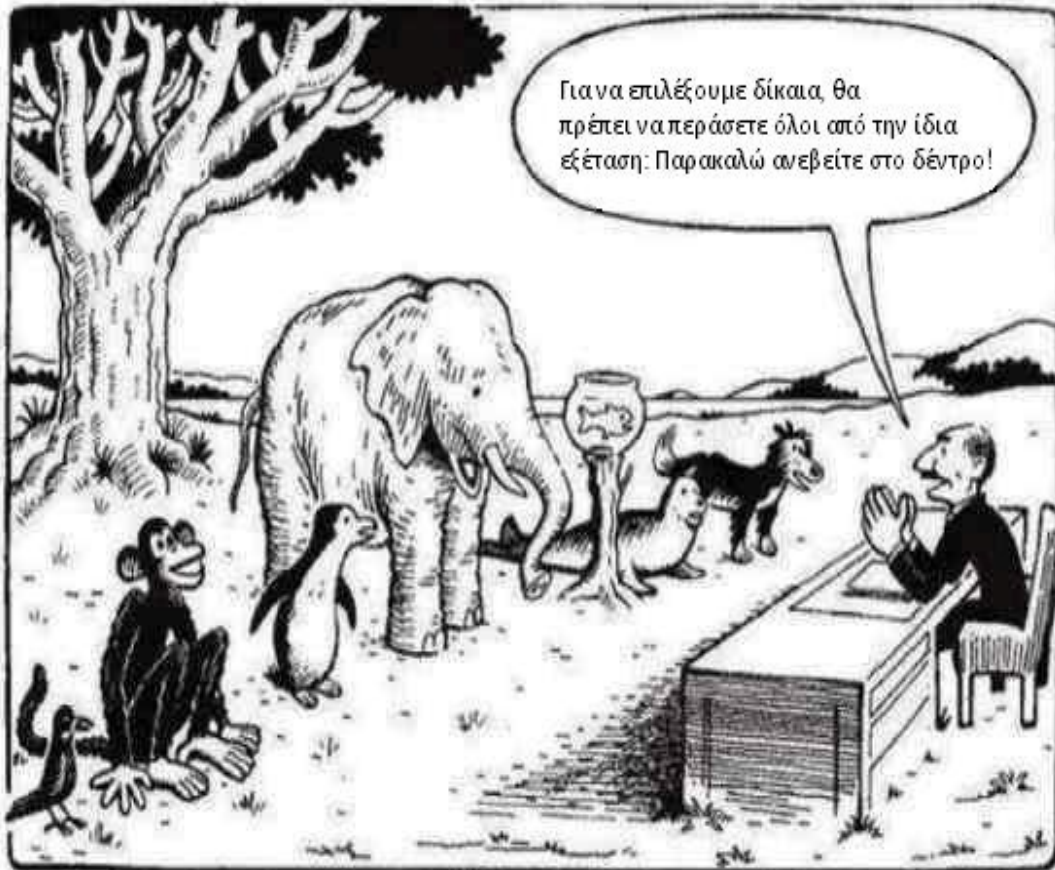
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. NY: Basic Books.
- Tomlinson, C., & Eidson Cunningham, C. (2003). *Differentiation in Practice. Grade5 K-5*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Tomlinson, C. (2001). *How to differentiate instruction in mixed ability classrooms*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Ντολιοπούλου, Ε. (1999). *Σύγχρονες Τάσεις της Προσχολικής Αγωγής*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2011). *Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου*.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2011). *Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου*.

Ιστοσελίδες

- Chinese Language Teachers Summer Institute, New York State ALBETAC (2010). Teaching and Learning Strategies for Differentiated Instruction in the Language Classroom
<http://steinhardt.nyu.edu/scmsAdmin/uploads/006/188/8-27,%20James%20Bao.pdf>
- Dan Malligan (2005). Learning and succeeding in a caring environment.
http://www.appomattox.k12.va.us/acps/attachments/6_6_12_dan_mulligan_handout.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΟΜΑΔΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το Εκπαιδευτικό μας Σύστημα.

1^η Δραστηριότητα

Διαφοροποίηση διδασκαλίας με βάση το συναίσθημα και τη μαθησιακή ετοιμότητα των παιδιών.

Έχετε ένα παραμύθι το οποίο θέλετε να παρουσιάσετε και να συζητήσετε στην τάξη σας το 1^ο τρίμηνο του σχολικού έτους. Στην ομάδα σας υπάρχουν παιδιά με δυσκολίες στη συγκέντρωση και με διαφορετικά επίπεδα κατανόησης προφορικού λόγου και γλωσσικής έκφρασης.

- A) Ποιές στρατηγικές ως προς τον τρόπο παρουσίασης και τις αφηγηματικές τεχνικές θα υιοθετούσατε για να προκαλέσετε το ενδιαφέρον των παιδιών και να κρατήσετε την προσοχή τους.
- B) Προκειμένου να επιτύχετε τη γνωστική εμπλοκή των παιδιών σχεδιάστε ερωτήσεις διαφορετικής γνωστικής απαίτησης που θα μπορούσατε να χρησιμοποιήσετε στη συζήτηση με τα παιδιά του τμήματός σας.

A.1 Παρουσίαση παιδικών βιβλίων με αυξανόμενο βαθμό δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί επιλέγουν έναν από τους ακόλουθους τρόπους παρουσίασης ανάλογα με το είδος του βιβλίου, την ικανότητα συγκέντρωσης των παιδιών και τους αναπτυξιακούς στόχους που έχουν θέσει. Οι παρακάτω τρόποι παρουσίασης έχουν αυξανόμενο βαθμό δυσκολίας. Στην πράξη οι εκπαιδευτικοί μπορεί να επιλέξουν συνδυασμό τρόπων παρουσίασης ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες του κειμένου και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των παιδιών του κάθε τμήματος.

1. Αφήγηση.
2. Ανάγνωση με ταυτόχρονη επίδειξη των εικόνων.
3. Ανάγνωση κειμένου κάθε σελίδας ακολουθούμενη από επίδειξη των εικόνων.
4. Ανάγνωση ολόκληρου του βιβλίου και παρουσίαση των εικόνων στο τέλος.

Αν η εικονογράφηση ακολουθεί το κείμενο του βιβλίου -και λαμβάνοντας υπόψη την ικανότητα συγκέντρωσης των παιδιών- είναι προτιμότερο να διαβάσουμε το κείμενο κάθε σελίδας και αμέσως μετά να δείχνουμε την εικόνα (π.χ., το βιβλίο «Το μαγικό σκουπόξυλο»). Αν η εικονογράφηση λειτουργεί συμπληρωματικά με το κείμενο προκειμένου να διευκολύνουμε την κατανόηση των παιδιών τότε επιλέγουμε την ανάγνωση με ταυτόχρονη επίδειξη των εικόνων (π.χ., το βιβλίο «Τα προβατάκια του χιονιού.»)

Σε κάθε περίπτωση η παρουσίαση του βιβλίου θέλει καλή προετοιμασία εκ των προτέρων από τον εκπαιδευτικό.

A.2 Στρατηγικές συναισθηματικής παρουσίασης νηπιαγωγών και συναισθηματικές αντιδράσεις νηπίων κατά την παρουσίαση παιδικών βιβλίων

Εκτός από τη σωστή επιλογή του κειμένου και η απόδοσή του από τον εκπαιδευτικό συμβάλουν αποφασιστικά στη συγκέντρωση και στην κατανόηση του κειμένου από τα παιδιά.

Συγκεκριμένα, χαρακτηριστικά κειμένου που αρέσουν ιδιαίτερα στα παιδιά είναι οι διάλογοι, οι ομοιοκαταληξίες, οι εμφατικές ερωτήσεις.

Σε σχέση με την απόδοση του κειμένου οι εναλλαγές στο τονισμό της φωνής (παύσεις, ταχύτητα ανάγνωσης, επιμήκυνση λέξεων, ένταση φωνής) και η δραματοποίηση διαλόγων (αλλαγή χροιάς φωνής) ή σκηνών (κούνημα μαγικού ραβδιού, χτύπημα της πόρτας κ.λπ.) αποτελούν αποτελεσματικές τεχνικές προσέλευσης του ενδιαφέροντος των παιδιών. Επίσης τα σχόλια που κάνουν αυθόρμητα οι νηπιαγωγοί και με τα οποία εκδηλώνουν το προσωπικό τους ενδιαφέρον, την ευχαρίστηση, λύπη, την αγωνία τους συμβάλλουν στην αυθόρμητη συμμετοχή των παιδιών και στη συναισθηματική εμπλοκή τους με τα δρώμενα της ιστορίας.²

Πίνακας 3: Στρατηγικές συναισθηματικής παρουσίασης και συναισθηματικές αντιδράσεις νηπίων.

Στρατηγικές συναισθηματικής παρουσίασης νηπιαγωγών.	Συναισθηματικές αντιδράσεις νηπίων.
<u>Τονισμός</u> Παύσεις. Ταχύτητα ανάγνωσης. Επιμήκυνση λέξεων. Ένταση φωνής. <u>Χαρακτηριστικά κειμένου</u> Διάλογοι κειμένου. Ομοιοκαταληξίες. Εμφατικές ερωτήσεις.	<u>Γλωσσικά παιχνίδια</u> Επανάληψη αστείων λέξεων. Επανάληψη έμμετρων φράσεων.
<u>Δραματοποίηση</u> Απόδοση διαλόγων με εναλλαγές φωνής. Δραματοποίηση σκηνών.	<u>Δραματοποίηση</u> Δραματοποίηση σκηνών.
<u>Σχόλια Προσωπικής εμπλοκής</u> Εκδήλωση προσωπικού ενδιαφέροντος. Εκφράσεις ευχαρίστησης. Εκφράσεις ή/και αγωνίας. Εκφράσεις ενσυναίσθησης ή/και λύπης.	<u>Σχόλια Προσωπικής εμπλοκής</u> Εκδήλωση προσωπικού ενδιαφέροντος. Εκφράσεις ευχαρίστησης. Εκφράσεις ή/και αγωνίας. Εκφράσεις ενσυναίσθησης ή/και λύπης.

² Αναλυτική παρουσίαση των στρατηγικών συναισθηματικής παρουσίασης και των συναισθηματικών αντιδράσεων κατά την ανάγνωση παιδικών βιβλίων υπάρχει στα κάτωθι:

1. Moschovaki, E., Meadows, S. & Pellegrini, A. (2007). Teachers' affective presentation of book reading and young children's affective engagement. *European Journal of Psychology of Education*, XXII(4), 405-420 (ISSN: 0256-2928).
2. Μοσχοβάκη, Ε. (2005). Ο ρόλος του αφηγητή και η επίδρασή του στη συναισθηματική εμπλοκή των νηπίων κατά τη διάρκεια ανάγνωσης παιδικών βιβλίων. Στο Γ. Καψάλης & Ε. Μοσχοβάκη (Επ.), *Γλώσσα & Λογοτεχνία στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Πρακτικά Συνεδρίου (Π.Ε.Κ.Ε.Β., 1 & 2/4/2005)* (σελ. 153-166). Χίος: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χίου. Ηλεκτρονική παρουσίαση στο: http://www.cpe.gr/egyklloi/2005_glossa_kai_logotexnia.pdf

B) Διαβάθμιση γνωστικής απαίτησης κατά τη διάρκεια της συζήτησης του βιβλίου «Το μαγικό σκουπόξυλο» με όλη την ομάδα Χαμηλή γνωστική απαίτηση.

- *Ονομασία αντικειμένου, ζώου ή προσώπου από εικόνα του βιβλίου.*
π.χ., Τι κρατάει η μάγισσα;
- *Εντοπισμός αντικειμένου, ζώου ή προσώπου σε εικόνα του βιβλίου.*
π.χ., Που έπεσε το ραβδί της;
- *Επανάληψη μικρών φράσεων από το κείμενο.*
π.χ., Για να πούμε όλοι μαζί το ξόρκι που ψιθύρισε η μάγισσα πάνω από τη κατσαρόλα (μόλις το έχουμε διαβάσει).
- *Περιγραφή μιας εικόνας του βιβλίου.*
π.χ., Ποιος θα μου περιγράψει το σκουπόξυλο της μάγισσας (ανοιχτή ερώτηση);
π.χ., Ποια ζωάκια κάθονται στο σκουπόξυλο (κλειστή ερώτηση);
- *Απάντηση σε κλειστή ερώτηση ή συμπλήρωση μιας ερώτησης.*
π.χ., Τελικά η μάγισσα σώθηκε από το δράκο;
- *Άμεση ανάκληση τμήματος του κειμένου.*
π.χ., Ποιος βρήκε το ραβδί της; Τι της πήρε ο άνεμος;
- *Προσδιορισμός ιδιοτήτων αντικειμένου σε εικόνα όπως χρώμα, μέγεθος, σχήμα κ.λπ.*
π.χ., Τι χρώμα έχει εδώ ο δράκος;

Μεσαία γνωστική απαίτηση.

- *Προσωπικές εμπειρίες.*
π.χ., Εσείς έχετε χάσει κάποιο δικό σας αντικείμενο; Σας έχει βοηθήσει κάποιος να το βρείτε;
- *Ηθικοπλαστικά σχόλια.*
π.χ., Τι πρέπει να κάνουμε;
- *Εξαγωγή συμπεράσματος βασισμένη στην εικόνα.*
π.χ., Πώς σας φαίνεται εδώ ο δράκος;
- *Διευκρινήσεις (επεξήγηση εικόνων, επανάληψη σχολίου με άλλα λόγια).*
π.χ. Για δείτε καλά το δράκο στην εικόνα. Είναι αυτός αληθινός δράκος;
- *Προσωπικές προτιμήσεις.*
π.χ., Ποιο σκουπόξυλο σας αρέσει περισσότερο;
- *Χαρακτηρισμοί ηρώων.*
π.χ., Τελικά είναι μια καλή ή μια κακή μάγισσα;

Υψηλή γνωστική απαίτηση.

- *Προβλέψεις μελλοντικών γεγονότων.*
π.χ., Τι πιστεύετε ότι θα συμβεί; Θα τη βοηθήσουν με το δράκο;
- *Επίδειξη γνώσεων για τον κόσμο.*
π.χ., Υπάρχουν στα αλήθεια δράκοι;
- *Αιτιολογήσεις (εξήγηση συναισθημάτων ή πράξεων ηρώων).*
π.χ., Γιατί πιστεύετε ότι βοήθησαν τη μάγισσα;
- *Εκτενής ανάκληση (επαναδιήγηση ιστορίας).*

- π.χ., Τι έκαναν τα ζωάκια για να σώσουν τη μάγισσα από τον δράκο;
- *Εξήγηση γεγονότων που δεν αναφέρονται στο κείμενο.*
π.χ., Πώς νιώσανε τα ζωάκια όταν τη βοήθησαν;
- *Συγκρίσεις χωρίς τη βοήθεια των εικόνων.*
π.χ., Πώς ήταν το σκουπόξυλο στην αρχή της ιστορίας και πώς στο τέλος;
- *Υιοθέτηση της θέσης ενός άλλου ατόμου.*
π.χ., Πώς νομίζετε ότι αισθάνθηκε η μάγισσα όταν αντίκρισε αυτό τον πελώριο δράκο;
- *Προσδιορισμός των αιτιών ενός συμβάντος.*
π.χ., Γιατί λιποθύμησε η μάγισσα;
- *Εξήγηση - εξαγωγή συμπεράσματος.*
π.χ., Πώς το κατάλαβες αυτό;
- *Αιτιολόγηση προσωπικών προτιμήσεων.*
π.χ., Γιατί σου άρεσε περισσότερο αυτό;
- *Εξήγηση σύνθετων λέξεων.*
- *Διατύπωση εναλλακτικών λύσεων ή υποθέσεων.*
π.χ., Εσείς μπορείτε να σκεφτείτε ένα άλλο τρόπο με τον οποίο θα μπορούσατε να βοηθήσετε τη μάγισσα;

2^η Δραστηριότητα

Διαφοροποίηση αποτελέσματος ως προς το μαθησιακό προφίλ των παιδιών.

Έχοντας δουλέψει διαθεματικά ένα θέμα (π.χ., τον κύκλο ζωής της κάμπιας) με τα παιδιά του τμήματός σας θέλετε να σχεδιάσετε μια τελική δραστηριότητα για να αξιολογήσετε τον βαθμό κατανόησης των παιδιών. Λαμβάνοντας υπόψη τη θεωρία του Gardner για τις πολλαπλές νοημοσύνες σχεδιάστε εναλλακτικές δραστηριότητες που θα ανταποκρίνονται στα μαθησιακά προφίλ των παιδιών από τις οποίες θα μπορούσαν να επιλέξουν να κάνουν είτε ατομικά είτε ομαδικά.³

³ Η διαφοροποίηση αποτελέσματος αναφέρεται στην τελική δραστηριότητα που στόχο της έχει να αξιολογήσουμε τον βαθμό κατανόησης των παιδιών. Η διαφοροποίηση της διαδικασίας αναφέρεται στις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο επεξεργασίας του θέματος με τα παιδιά. Οι πίνακες (4-13) που παρατίθεται παρουσιάζουν το αποτέλεσμα των ομάδων εργασίας για κάθε θέμα τόσο ως προς τη διαφοροποίηση του αποτελέσματος όσο και ως προς τη διαφοροποίηση της διαδικασίας.

Πίνακας 4: Διαφοροποίηση του αποτελέσματος στη θεματική προσέγγιση «Ο κύκλος ζωής της κάμπιας» με βάση τις πολλαπλές νοημοσύνες.

<p>Γλωσσική Νοημοσύνη</p> <p>Να επαναδιηγηθεί τα στάδια με δικά του λόγια. Να φτιάξουν ένα βιβλίο με την ιστορία της κάμπιας και να τη διηγηθούν στους συμμαθητές τους. Να δημιουργήσουν ένα παραμύθι (ατομικά ή ομαδικά) που να αφηγείται το κύκλο ζωής της κάμπιας.</p>	<p>Μουσική Νοημοσύνη</p> <p>Αναπαράσταση με μουσικά όργανα του κύκλου ζωής. Θα διαλέξουν μόνα τους το μουσικό όργανο και θα αποφασίσουν για το ρυθμό, ένταση και ποιός θα κάνει την αφήγηση. Να γράφουμε ένα τραγούδι για τον κύκλο ζωής της πεταλούδας. Να δημιουργήσουν μια ηχοϊστορία με τον κύκλο ζωής της κάμπιας.</p>	<p>Λογικομαθηματική Νοημοσύνη</p> <p>Σειροθέτηση εικόνων με τα στάδια της ζωής της πεταλούδας, αντιστοίχιση εικόνων με αριθμούς. Να δημιουργήσουν παιχνίδι memory (κάρτες με αυγά, μικρή κάμπια, μεγάλη κάμπια, χρυσαλίδα, πεταλούδα). Αποφασίσουν για τους κανόνες του παιχνιδιού (π.χ., στο τέλος το κάθε παιδί θα πρέπει να μπορεί να βάλει τις κάρτες στη σωστή σειρά).</p>
<p>Νοημοσύνη του Φυσιοδίφη</p> <p>Παιχνίδι θησαυρού στη φύση. Να βγουν στη φύση και να βρουν κάμπιες, πεταλούδες. Τα φωτογραφίζουν ή τα ζωγραφίζουν και τα παρουσιάζουν στην ομάδα. Ανάλογα με το τι βρήκαν αφηγούνται πώς γεννήθηκαν, πώς ζουν και τι θα γίνει στο μέλλον.</p>	<p>Ο κύκλος ζωής της κάμπιας</p>	<p>Σωματικο/κινησθητική Νοημοσύνη</p> <p>Δραματοποίηση, παιχνίδι ρόλων του κύκλου ζωής της κάμπιας.</p>
<p>Διαπροσωπική Νοημοσύνη</p> <p>Φτιάχνουν πάζλ σε ζευγάρια τα στάδια και κάθε ομάδα τα παρουσιάζει στην ολομέλεια. Παρουσιάζουν ομαδικά (3-4 παιδιά) αυτά που έμαθαν από τον κύκλο ζωής της κάμπιας. Δίνουμε σε ομάδα παιδιών εικόνες (κάμπια, φύλλο, κουκούλι, δένδρο κ.λπ.) για να δημιουργήσουν από κοινού μια ιστορία.</p>	<p>Ενδοπροσωπική Νοημοσύνη</p> <p>Κάθετα το παιδί μπροστά από έναν καθρέπτη διαλέγει το υλικό μεταμφίεσης και αφηγείται τον κύκλο ζωής της κάμπιας. Παντομίμα. Αναπαράσταση του κύκλου ζωής της κάμπιας. Βάζει στη σειρά τις εικόνες με τα στάδια που του δίνονται Γράφει σχετικό κείμενο ή γράφει αυτό που απεικονίζει η εικόνα.</p>	<p>Οπτική/χωρική Νοημοσύνη</p> <p>Δημιουργία αφίσας. Ψάχνει στον υπολογιστή ή σε περιοδικά εικόνες για να παρουσιάσει τον κύκλο ζωής της κάμπιας. Να δημιουργήσει ένα μικρό βίντεο με τον κύκλο ζωής και να το παρουσιάσει στους συμμαθητές χωρίς λόγια. Να σχεδιάσουν ή να ζωγραφίσουν τα στάδια ζωής της κάμπιας.</p>

Ομάδες εργασίας:

*Μουτρικά Μαρία, Συρρή Μαρκέλλα, Θεοδοσίου Ελένη, Τσιολάκη Έλλη.
Τσολακίδου Αρετή, Σταμούλη Μαριέττα, Δήμου Παρασκευή, Κοκκίνου Λένα.
Σουβλήρη Σούλα, Πετρίδου Ρούλα, Αμανατίδου Ελένη, Κατινά Εύα.
Εξηντάρη Δέσποινα, Λαμπρινάκη Ματίνα, Σμυρναίου Βίνα, Τζεβοπούλου Έφη.
Κάμπουρα Πόπη, Παπαδογεώργου Μαντώ, Καζάνα Αλεξάνδρα, Παραδείση Ασημίνα, Φλαούνα Μαρία.
Σπηλιοπούλου Μαρία, Πουλημά Αγγελική, Τριανταφυλλάκη Καίτη, Μπέκου Χρυσανγή, Ανδρονούδη Κλαίρη.*

Πίνακας 5: Διαφοροποίηση της διαδικασίας στη θεματική προσέγγιση «Ο κύκλος ζωής της κάμπιας» με βάση τις πολλαπλές νοημοσύνες.

<p>Γλωσσική Νοημοσύνη Επαναδιήγηση παραμυθιού «Μια πολύ πεινασμένη κάμπια». Δημιουργία μιας νέας κατάληξης. Συμπλήρωση ακροστιχίδας με τη λέξη κάμπια π.χ., Κ-Κουκούλι Α-Άνοιξη</p>	<p>Μουσική Νοημοσύνη Δημιουργία ρυθμικών μοτίβων ανάλογα με τα στάδια μεταμόρφωσης κάμπιας σε πεταλούδα. Ποιος ήχος ταιριάζει σε κάθε φάση ζωής της κάμπιας. Παραγωγή ήχου εντόμου με τη χρήση μερών του σώματος, υλικών της τάξης, μουσικών οργάνων.</p>	<p>Λογικομαθηματική Νοημοσύνη Δίνουμε καπάκια στα παιδιά. Βάζουμε σε κάθε σώμα κάμπιας τόσα καπάκια όσα λέει ο αριθμός πάνω στην κάμπια.</p>
<p>Νοημοσύνη του Φυσιοδίφη Παρατηρούμε στη φύση κάμπιες ή πεταλούδες με μεγεθυντικό φακό και καταγράφουμε τις πληροφορίες. Έρευνα-συλλογή κάμπιας μεταξοσκώληκα (ό,τι βρουν), τα φωτογραφίζουν ή τα ζωγραφίζουν. Μοτίβα (να κάνει με μολύβι τη κίνηση της κάμπιας ή της πεταλούδας). Να διακρίνουν τα μέρη της πεταλούδας μέσα από μεγεθυντικό φακό και να διακρίνουν τα μοτίβα από τα φτερά. Παιχνίδια θησαυρού στη φύση.</p>	<p>Ο κύκλος ζωής της κάμπιας</p>	<p>Σωματικο/κινησθητική Νοημοσύνη Κινητικά παιχνίδια με καρτέλες πεταλούδες. Δραματοποιήσεις.</p>
<p>Διαπροσωπική Νοημοσύνη Ανά ομάδες φτιάχνουμε τα έντομα, τα λουλούδια, τα δένδρα κ.λπ. και τα συνθέτουμε. Σε χαρτί του μέτρου φτιάχνουμε το δικό μας δάσος με τις πεταλούδες. Τα παιδιά γίνονται μια σαρανταποδαρούσα σε εδραία θέση και βαδίζουν με τον ποπό.</p>	<p>Ενδοπροσωπική Νοημοσύνη Δημιουργία ενός παραμυθιού. Όποιος έχει υλικό (φωτογραφίες, άρθρα) στο σπίτι του τα φέρνει για να τα παρουσιάσει στους φίλους του. Παντομίμα. Επιλογή μιας εικόνας εντόμου και αναπαράστασή του από το παιδί</p>	<p>Οπτική/χωρική Νοημοσύνη Δημιουργία αφίσας με συνολική συμμετοχή ως πρόσκληση στους γονείς.</p>

Ομάδες εργασίας:

Μουτρίκα Μαρία, Συρρή Μαρκέλλα, Θεοδοσίου Ελένη, Τσιολάκη Έλλη.
Τσολακίδου Αρετή, Σταμούλη Μαριέττα, Δήμου Παρασκευή, Κοκκίνου Λένα.
Σουβλήρη Σούλα, Πετρίδου Ρούλα, Αμανατίδου Ελένη, Κατινά Εύα.
Εξηντάρη Δέσποινα, Λαμπρινάκη Ματίνα, Σμυρναίου Βίνα, Τζεβοπούλου Έφη.
Κάμπουρα Πόπη, Παπαδογεώργου Μαντώ, Καζάνα Αλεξάνδρα, Παραδείση Ασημίνα, Φλαούντα Μαρία.
Σπηλιοπούλου Μαρία, Πουλημά Αγγελική, Τριανταφυλλάκη Καίτη, Μπέκου Χρυσανγή, Ανδρονούδη Κλαίρη.

Πίνακας 6: Διαφοροποίηση του αποτελέσματος στη θεματική προσέγγιση «Ο κύκλος του νερού» με βάση τις πολλαπλές νοημοσύνες.

<p>Γλωσσική Νοημοσύνη Να βάλει στη σειρά εικόνες και μετά να διηγηθεί τον κύκλο του νερού. Να επαναδιηγηθούν τον κύκλο του νερού. Τα παιδιά σε ομάδες επαναδιηγούνται τον κύκλο του νερού στηριζόμενα σε κολλάζ που δημιούργησαν. Να φτιάξουν μια δική τους ιστορία με λέξεις που έχουν σχέση με το νερό αφού έχουν ακούσουν το βιβλίο «Ο κύκλος του νερού».</p>	<p>Μουσική Νοημοσύνη Με μουσικά όργανα ή διάφορα υλικά και κίνηση αναπαριστούν τον κύκλο του νερού (π.χ., με το ταμπουρίνο κάνουν τη βροχή). Δημιουργία ηχοϊστορίας με συνοδεία μουσικών οργάνων. Να γράψουν ένα ποίημα και να το συνοδεύσουν με μουσικά όργανα (ομαδικά).</p>	<p>Λογικομαθηματική Νοημοσύνη Δίνονται εικόνες, χρονική ακολουθία σταδίων και απαρίθμησή τους. Αφαιρώ μια εικόνα και ζητώ να μου πουν ποια λείπει.</p>
<p>Νοημοσύνη του Φυσιοδίφη Να κάνουν ένα μόντιπλε. Ιστόγραμμα. Τι θα γίνει εάν... (π.χ., τελειώσει το νερό). Καταγραφή υποθέσεων των παιδιών. Τα παιδιά προτείνουν τρόπους με τους οποίους μπορούμε να εξοικονομήσουμε νερό (οικολογική συνείδηση).</p>	<p>Ο κύκλος του νερού</p>	<p>Σωματικο/κιναισθητική Νοημοσύνη Δραματοποιούν τον κύκλο του νερού χωρισμένα σε ομάδες. Προηγουμένως έχουν κάνει κατασκευές ανάλογες με τους ρόλους που υιοθέτησαν τα παιδιά (ήλιος, σύννεφα κ.λπ.) Μουσικοκινητική δραστηριότητα με το H₂O.</p>
<p>Διαπροσωπική Νοημοσύνη Ζωγραφίζουν τον κύκλο του νερού σε ζευγάρια. Επιλέγουν ένα αγαπημένο παραμύθι σε σχέση με τον κύκλο του νερού, το δραματοποιούν και το παρουσιάζουν στους γονείς. Δημιουργία μακέτας ή ομαδικό κολλάζ.</p>	<p>Ενδοπροσωπική Νοημοσύνη Το παιδί εξάγει συμπεράσματα από ένα πείραμα. Με βάση πίνακα αναφοράς ζωγραφίζει και γράφει όπως μπορεί τον κύκλο του νερού (ατομικά). Ατομικά ζωγραφίζουν τον κύκλο του νερού.</p>	<p>Οπτική/χωρική Νοημοσύνη Δημιουργία αφίσας για τον κύκλο του νερού. Ομαδικό κολλάζ σταδίων. Συμφωνούν και εργάζονται ατομικά και το συνθέτουν ομαδικά (αναπαράσταση με ζωγραφική). Δημιουργία μακέτας με τον κύκλο του νερού χρησιμοποιώντας διάφορα υλικά (γκοφρέ, χαρτόνι, κ.ά.) και βελάκια κατεύθυνσης.</p>

Ομάδες εργασίας:

*Βελαλή Ιωάννα, Καλούπη Γεωργία, Ντελλή Ιωάννα, Επιτρόπου Κούλα, Ρέλου Χριστίνα.
 Βάμβα Μαρία, Γκιτέρσου Κατερίνα, Σαραφιανού Χαρίκλεια, Τσιάντου Ολυμπία.
 Βουρνού Θεοδοσία, Καμπεράκη Μαρία, Καραμανή Λεμονιά, Κρύψη Αμαλία, Μαστοράκη Δήμητρα.
 Κασσαρά Ελένη, Καλογερά Κατερίνα, Μουσελίμη Κατερίνα, Μαρτάκη Κατερίνα.
 Μπουραζάνα Χαρούλα, Σαραντινού Σοφία, Τσουκαλά Δέσποινα, Μέλη Καλλιόπη.
 Μπακαλούδη Γιώτα, Στουπάκη Ειρήνη, Φραγκούλη Μαρία, Γιοβανάκη Αργυρώ.*

Πίνακας 7: Διαφοροποίηση της διαδικασίας στη θεματική προσέγγιση «Ο κύκλος του νερού» με βάση τις πολλαπλές νοημοσύνες.

<p>Γλωσσική Νοημοσύνη Αναζήτηση εικόνων με τους γονείς για τον κύκλο του νερού και δουλεύοντας σε ομάδες φτιάχνουν κολάζ και το παρουσιάζουν. Ανάγνωση του ποιήματος του Παπαντωνίου «Από πού είσαι...» και από τον πίνακα αναφοράς κάνουμε την εικονογράφηση του.</p>	<p>Μουσική Νοημοσύνη Διάκριση ήχων από πηγές. Αναπαράσταση των ήχων με κινήσεις και εικόνες. Διάκριση ήχων που έχουν σχέση με διάφορα καιρικά φαινόμενα (κεραυνοί, καταιγίδα, ψιλόβροχο κ.λπ.)</p>	<p>Λογικομαθηματική Νοημοσύνη Σειροθέτηση εικόνων για τον κύκλο του νερού.</p>
<p>Νοημοσύνη του Φυσιοδίφη Πειράματα: Εξάτμιση, Πήξη-τήξη. Να παρουσιάσουν ένα πείραμα στην ομάδα.</p>	<p>Ο κύκλος του νερού</p>	<p>Σωματικο/κινησθητική Νοημοσύνη Περίπατος (επίσκεψη σε υδραγωγείο). Το ρύζι και το νερό. Χορός με την αντίστοιχη μουσική. Δραματοποίηση (Πέφτει, πέφτει η σταγόνα).</p>
<p>Διαπροσωπική Νοημοσύνη Καλούμε στο σχολείο κάποιον παππού να μας μιλήσει για τη χρήση του νερού τα παλαιότερα χρόνια. Χωρίζουμε τα παιδιά σε ομάδες που περιγράφουν μαζί τις διαφορές του τώρα και του τότε. Σε ζευγάρια κάνουν πειράματα, εξάγουν συμπεράσματα και τα καταγράφουν. Σε ζευγάρια κάνουν διάλογο με το ποίημα «Από πού 'σαι ποταμάκι» με τη βοήθεια εικόνων. Κάνουν αγώνες σε ζευγάρια, μετακινούν διάφορες ποσότητα νερού σε διάφορες μορφές (υγρή, παγάκια κ.λπ.).</p>		<p>Ενδοπροσωπική Νοημοσύνη Το κάθε παιδί κάνει ένα πείραμα (βάζει ένα ποτηράκι με νερό στην αυλή-εξάτμιση). Αναζήτηση πληροφοριών (νερό σε διάφορες μορφές) στον υπολογιστή και παρουσίασή τους στην ομάδα.</p>

Ομάδες εργασίας:

*Βελαλή Ιωάννα, Καλούπη Γεωργία, Ντελλή Ιωάννα, Επιτρόπου Κούλα, Ρέλου Χριστίνα.
Βάμβα Μαρία, Γκιτέρσου Κατερίνα, Σαραφιανού Χαρίκλεια, Τσιάντου Ολυμπία.
Βουρνού Θεοδοσία, Καμπεράκη Μαρία, Καραμανή Λεμονιά, Κρύπη Αμαλία, Μαστοράκη Δήμητρα.
Κασσαρά Ελένη, Καλογερά Κατερίνα, Μουσελίμη Κατερίνα, Μαρτάκη Κατερίνα.
Μπουραζάνα Χαρούλα, Σαραντινού Σοφία, Τσουκαλά Δέσποινα, Μέλη Καλλιόπη.
Μπακαλούδη Γιώτα, Στουπάκη Ειρήνη, Φραγκούλη Μαρία, Γιοβανάκη Αργυρώ.*

Πίνακας 8: Διαφοροποίηση του αποτελέσματος στη θεματική προσέγγιση «Σποράκι, πηγή ζωής» με βάση τις πολλαπλές νοημοσύνες.

<p>Γλωσσική Νοημοσύνη Να διηγηθεί την εξέλιξη του φυτού.</p>	<p>Μουσική Νοημοσύνη Να δημιουργήσει ένα ρυθμικό μοτίβο ή τραγούδι που να δείχνει την ανάπτυξη του φυτού ταυτόχρονα με εικόνες. Να δημιουργήσει ένα τραγούδι χρησιμοποιώντας λέξεις όπως σποράκι, ήλιος, χώμα, λουλούδι.</p>	<p>Λογικομαθηματική Νοημοσύνη Ζωγραφίζουμε τα στάδια ανάπτυξης του σπόρου και κατόπιν τα σειροθετούμε. Σειροθέτηση εικόνων εξέλιξης του φυτού.</p>
<p>Νοημοσύνη του Φυσιοδίφη Έχει προηγηθεί φύτεμα σπόρων και κάθε ομάδα αναλαμβάνει να παρουσιάσει τα στάδια ανάπτυξης του φυτού της με όποιο τρόπο θέλει (π.χ., ζωγραφική, μίμηση, λεκτική).</p>	<p>Σποράκι, πηγή ζωής.</p>	<p>Σωματικο/κινησθητική Νοημοσύνη Ανάπτυξη σπόρου με το σώμα. Δραματοποίηση, ρόλοι: ήλιος, νεροσταλίδες, σπόρος κ.λπ.</p>
<p>Διαπροσωπική Νοημοσύνη Παρουσίαση όσων μάθαμε στο άλλο τμήμα. Ομαδική δραματοποίηση της εξέλιξης του φυτού. Ομαδικό κολλάζ από εικόνες που έχουν βρει για να αναπαραστήσουν την εξέλιξη του φυτού.</p>	<p>Ενδοπροσωπική Νοημοσύνη Να δημιουργήσει το παιδί ένα φυτολόγιο με διάφορους σπόρους. Να φτιάξει ένα ηλεκτρονικό βιβλίο με την εξέλιξη του φυτού.</p>	<p>Οπτική/χωρική Νοημοσύνη Ομαδική αφίσα. Κάθε παιδί ή ζευγάρι αναλαμβάνει έναν σπόρο και με ζωγραφική του φυτού ή κόλληση εικόνων αναπαριστά την εξέλιξη του. Σύνθημα γραμμένο από μας και ζωγραφισμένο από τα παιδιά (ΦΡΟΝΤΙΖΩ ΤΟ ΣΠΟΡΟ ΠΟΥ ΜΕ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙ). Να ζωγραφίσουν ατομικά τα στάδια του φυτού. Δημιουργία ιστογράμματος σχετικά με το τι μάθαμε από τη συγκεκριμένη θεματική προσέγγισης.</p>

Ομάδες εργασίας:

*Κοντού Βιργινία, Μαυριανού Ελένη, Φλώρου Αναστασία, Σουσιόγλου Κατερίνα.
Κωνσταντέλια Βασιλεία, Δεμερτζής Παύλος, Μοιρασγέτη Αμαλία, Γκαβέζου Σουλτάνα.
Παμπάλου Μαρία, Σταθεροπούλου Φωτεινή, Κατολέων Χριστίνα, Παπαδημητρίου Αφροδίτη.
Εξηντάρη Δέσποινα, Λαμπρινάκη Ματίνα, Σμυρναίου Βίνα, Τζεβοπούλου Έφη.
Νικολάου Βίλυ, Ντάλλα Παναγιώτα, Στρατηγέλη Δόμνα, Παλαμούτη Μαρίνα.
Μυλωνά Μαρία, Αλιφιέρακη Δέποινα, Καλπατσόγλου Μαρία, Μπαρούτα Ιωάννα.
Παίδα Σέβη, Χατόγλου Φρόσω, Βολογιάννη Ασπασία, Παπακρασά Ροζάνα.*

Πίνακας 9: Διαφοροποίηση της διαδικασίας στη θεματική προσέγγιση «Σποράκι, πηγή ζωής» με βάση τις πολλαπλές νοημοσύνες.

<p>Γλωσσική Νοημοσύνη</p> <p>Κάρτες διπλής όψευς. Από την μία ο σπόρος-αληθινός και από την άλλη το όνομά του. Δείχνω τον σπόρο και ζητώ να μαντέψει το όνομα ή το ανάποδο. Ξεκινάμε μια ιστορία «Ήταν ένα σποράκι που βρέθηκε από ένα πατάκι...» Τι έγινε μετά; Πίνακας αναφοράς: Ονομάζω τα μέρη του φυτού. Αντιστοίχιση λέξης-εικόνας με τα μέρη του φυτού.</p>	<p>Μουσική Νοημοσύνη</p> <p>Τραγουδάμε «Ο γεωργός πάει στο αγρό...» συνδυάζοντας το τραγούδι με κίνηση. Δίνουμε μια οικεία μελωδία για να κάνουν ένα ποίημα με ομοιοκαταληξία.</p>	<p>Λογικομαθηματική Νοημοσύνη</p> <p>Δημιουργία βιβλίου-αριθμητήριου με σπόρους και αντιστοιχούς αριθμούς (ομαδική κατασκευή). Να κάνει ένα γράφημα με το ύψος του φυτού.</p>
<p>Νοημοσύνη του Φυσιοδίφη</p> <p>Φύτεμα σε γλαστράκια, παρατήρηση, εξαγωγή συμπερασμάτων, παρουσίαση αποτελεσμάτων. Πειράματα: Δημιουργία υποθέσεων τι θα γινόταν αν δεν βάζαμε νερό, αν δεν είχαμε ήλιο, κ.ά. Παρατήρηση στη φύση. Σε ποιο στάδιο βρίσκονται τα φυτά, μεγάλα- μικρά, ξερά, χλωρά κ.λπ.</p>	<p>Σποράκι, πηγή ζωής.</p>	<p>Σωματικο/κιναισθητική Νοημοσύνη</p> <p>Παντομίμα: Δουλειές για τη διαδικασία ανάπτυξης του φυτού. Περίπατος-Παρατήρηση των φυτών και των δένδρων. Ελεύθερη δραματοποίηση του τραγουδιού «Ο γεωργός...». Ψυχοκινητικό παιχνίδι ρόλων και/ή κουκλοθέατρο: Κάποια είναι σποράκια, κάποια πουλιά που τα κυνηγούν και άλλα σκιάχτρα που διώχνουν τα πουλιά.</p>
<p>Διαπροσωπική Νοημοσύνη</p> <p>Φύτευση σπόρων από ομάδες στο σχολείο και στο σπίτι με ανατροφοδότηση.</p>	<p>Ενδοπροσωπική Νοημοσύνη</p> <p>Δημιουργία φυτολογίου. Προηγούμενες εμπειρίες αν έχουν δει φύτευση στη πραγματικότητα, στην τηλεόραση, κ.ά. Σύνδεση της ανάπτυξης του φυτού με την ανάπτυξη του παιδιού. Μπορεί να φέρει οικγενειακές φωτογραφίες. Δημιουργία μικρού θεατρικού ατομικά. Το παιδί αναλαμβάνει να φέρει και να παρουσιάσει στην ομάδα ατομικά έναν σπόρο, ή ένα φυτό από το σπίτι.</p>	<p>Οπτική/χωρική Νοημοσύνη</p> <p>Δημιουργία αφίσας με φωτογραφίες από τις παρατηρήσεις μας στη φύση. Δημιουργία ιστογράμματος με αυτά που ξέρουμε, τι θέλουμε να μάθουμε.</p>

Ομάδες εργασίας:

Κοντού Βιργινία, Μαυριανού Ελένη, Φλώρου Αναστασία, Σουσιόγλου Κατερίνα.
Κωνσταντέλια Βασιλεία, Δεμερτζής Παύλος, Μοιρασγέτη Αμαλία, Γκαβέζου Σουλτάνα.
Παμπάλου Μαρία, Σταθεροπούλου Φωτεινή, Κατολέων Χριστίνα, Παπαδημητρίου Αφροδίτη.
Εξηντάρη Δέσποινα, Λαμπρινάκη Ματίνα, Σμυρναίου Βίνα, Τζεβοπούλου Έφη.
Νικολάου Βίλυ, Ντάλλα Παναγιώτα, Στρατηγέλη Δόμνα, Παλαμούτη Μαρίνα.
Μυλωνά Μαρία, Αλιφιεράκη Δέποινα, Καλπατσόγλου Μαρία, Μπαρούτα Ιωάννα.
Παίδα Σέβη, Χατόγλου Φρόσω, Βολογιάννη Ασπασία, Παπακρασά Ροζάνα.

Πίνακας 10: Διαφοροποίηση του αποτελέσματος στη θεματική προσέγγιση «Υγιεινή Διατροφή» με βάση τις πολλαπλές νοημοσύνες.

<p>Γλωσσική Νοημοσύνη Δημιουργία βιβλίου σε σχέση με την υγιεινή διατροφή. Δημιουργία αινιγμάτων για τα λαχανικά, τα φρούτα κ.λπ. Επαναδιήγηση βιβλίων που έχουν σχέση με υγιεινή διατροφή (π.χ., Κολοτούμπα, Σοκολάκης και Ζαχαρούλα Τρυποδόντη).</p>	<p>Μουσική Νοημοσύνη Δημιουργία τραγουδιού με περιεχόμενο τα φρούτα και τα λαχανικά.</p>	<p>Λογικομαθηματική Νοημοσύνη Ταξινόμηση-ομαδοποίηση υγιεινών ομάδων τροφών (π.χ., φρούτα) με παράλληλη χρήση αριθμών και σύγκριση ποσοτήτων. Ομαδοποίηση τροφών, φρούτων και λαχανικών και κατασκευή σουπλά.</p>
<p>Νοημοσύνη του Φυσιοδίφη Παρουσίαση τροφών που έχουν φέρει από το σπίτι. Τα κατηγοριοποιούν και συζητούν σε τι κάνουν καλό.</p>	<p>Υγιεινή Διατροφή</p>	<p>Σωματικο/κιναισθητική Νοημοσύνη Δραματοποίηση του παραμυθιού «Ήταν μια φορά και ένα καιρό η κολοτούμπα...».</p>
<p>Διαπροσωπική Νοημοσύνη Παρουσίαση σε ζευγάρια φρούτων και λαχανικών. Τι είμαι και σε τι κάνω καλό. Κατασκευή αφίσας/κολάζ/τροφικής πυραμίδας εν όψει παγκόσμιας ημέρας υγιεινής διατροφής (ομαδική δραστηριότητα). Παρουσίαση κουκλοθέατρου από τα παιδιά με θέμα την υγιεινή διατροφή.</p>	<p>Ενδοπροσωπική Νοημοσύνη Ζωγραφίζω σε ένα φύλλο υγιεινά και μη υγιεινά προϊόντα. Φτιάχνει πάζλ-πυραμίδας διατροφής και παρουσίαση στην ομάδα.</p>	<p>Οπτική/χωρική Νοημοσύνη Κολλάζ την πυραμίδα της Υγιεινής Διατροφής. Είμαστε δημοσιογράφοι και παρουσιαστές υγιεινών τροφών. Συμβολικό παιχνίδι και βιντεοσκόπηση.</p>

Ομάδες εργασίας:

*Βαρσάμη Δήμητρα, Ευσταθίου Αγγελική, Δεμηρκαπόγλου Ιωάννα, Τσιρώνη Θωμαή.
 Κασκούτη Ρουμπίνη, Γουβάκη Ελευθερία, Χαλκιά Παρασκευή, Κυρίτση Δέσποινα, Κалаικίδου Δήμητρα.
 Γιαννακού Βάσω, Λάζογλου Ρούλα, Κοσμά Μίνα, Ματαράγγα Ευαγγελία.
 Παπατσούνη Αναστασία, Προυσαλίδη Άννα, Σωτηράκη Σοφία, Κατσάλα Κυριακή.
 Παντελέλη Πέρσα, Κόβα Αγγέλα, Παπαντώνη Φλώρα, Παπακωνσταντίνου Κατερίνα, Γραμματσούλια Άντα.*

Πίνακας 11: Διαφοροποίηση της διαδικασίας στη θεματική προσέγγιση «Υγιεινή Διατροφή» με βάση τις πολλαπλές νοημοσύνες.

<p>Γλωσσική Νοημοσύνη Σταυρόλεξο/Ακροστιχίδα Υγιεινής Διατροφής. Να ζωγραφίσουν φρούτα και λαχανικά και να γράψουν όπως μπορούν τι ζωγράρισαν. Παίζουν με ρυθμό τα ονόματα τροφίμων από τη συγκεκριμένη ομάδα κάθε φορά. Χωρίζουμε λέξεις σε συλλαβές και προσπαθούμε να τις ενώσουμε για να φτιάξουμε λέξεις φρούτων και λαχανικών.</p>	<p>Μουσική Νοημοσύνη Αναγνώριση τραγουδιών a capella μέσα από τη μελωδία. Με βάση το τραγούδι «<i>Το κεράσι και η μπανάνα</i>» δημιούργησαν το δικό τους τραγούδι για τα φρούτα και τα λαχανικά. Ρυθμικές κινήσεις (εισαγωγή μουσικών αξιών). Χρησιμοποιούμε συλλαβές από λέξεις υγιεινών τροφών.</p>	<p>Λογικομαθηματική Νοημοσύνη Τοποθετούμε σε καλάθια αριθμούς και λέξεις (π.χ., 5 ντομάτες). Τα παιδιά πρέπει να βρουν την αντιστοίχιση της λέξης (πίνακας αναφοράς) και να τοποθετήσουν τόσες ντομάτες-εικόνες (ή πραγματικές) όσες και ο αριθμός. Πίνακας αναφοράς με τα ονόματα των παιδιών, φρούτων και λαχανικών. Μετράμε τι έφαγαν και βγάζουμε συμπέρασμα για το τι τρώνε πιο πολύ τα παιδιά. Κάθε παιδί διαλέγει τρία φρούτα και δημιουργεί το δικό του μοτίβο με φρούτα και λαχανικά (κολλάζ ή ζωγραφική)</p>
<p>Νοημοσύνη του Φυσιοδίφη Φτιάχνουμε μαρμελάδα με εσπεριδοειδή που έχουμε μαζέψει από περιβόλια. Φυτεύουμε όσπρια και παρατηρούμε την εξέλιξή τους σε διάφορες συνθήκες. Περίπατος σε κτήμα. Άμεση επαφή με τα προϊόντα του κήπου. Δημιουργία γωνιάς υγιεινής διατροφής με πραγματικά υλικά. Φέρνει κάθε παιδί το αγαπημένο του φρούτο και φτιάχνουμε φρουτοσαλάτα. Συζητάμε τις βιταμίνες που πήραν.</p>	<p>Υγιεινή Διατροφή</p>	<p>Σωματικο/κιναισθητική Νοημοσύνη «<i>Το πράσινο χρώμα από τη Λιλιπούπολη</i>». Χορός/Δραματοποίηση Παιχνίδι «<i>Μάγειρα-μάγειρα...</i>». Μουσικοκινητικό παιχνίδι. Είμαστε τροφές και στο σταμάτημα της μουσικής τα παιδιά πάνε στην αντίστοιχη γωνιά τροφίμων.</p>
<p>Διαπροσωπική Νοημοσύνη Δραματοποίηση του τραγουδιού που έφτιαξαν.</p>	<p>Ενδοπροσωπική Νοημοσύνη Παρουσιάζω το αγαπημένο μου φαγητό είτε ζωγραφίζοντάς το είτε με αίνιγμα είτε με παντομίμα.</p>	<p>Οπτική/χωρική Νοημοσύνη Πίνακας αναφοράς με εικόνες από Η/Υ «<i>Οι υγιεινές τροφές που προτιμώ</i>» στολίζουμε στην τάξη.</p>

Ομάδες εργασίας:

*Βαρσάμη Δήμητρα, Ευσταθίου Αγγελική, Δεμηρκατόγλου Ιωάννα, Τσιρώνη Θωμαή.
 Κασκούτη Ρουμπίνη, Γουβάκη Ελευθερία, Χαλκιά Παρασκευή, Κυρίτση Δέσποινα, Καλαϊκίδου Δήμητρα.
 Γιαννακού Βάσω, Λάζογλου Ρούλα, Κοσμά Μίνα, Ματαράγγα Ευαγγελία.
 Παπατσούνη Αναστασία, Προυσαλίδη Άννα, Σωτηράκη Σοφία, Κατσάλα Κυριακή.
 Παντελέλη Πέρσα, Κόβα Αγγέλα, Παπαντώνη Φλώρα, Παπακωνσταντίνου Κατερίνα, Γραμματσούλια Άντα.*

Πίνακας 12: Διαφοροποίηση του αποτελέσματος στη θεματική προσέγγιση «Ανακύκλωση» με βάση τις πολλαπλές νοημοσύνες.

<p>Γλωσσική Νοημοσύνη Να γράψουν μια επιστολή στο Δήμαρχο ώστε να φέρει στο σχολείο κάδους ανακύκλωσης. Ανάκληση γνώσεων σχετικά με την ανακύκλωση στα πλαίσιο της συζήτησης στην παρεούλα. Περιγραφή διαδικασίας ανακύκλωσης μέσω εικόνων.</p>	<p>Μουσική Νοημοσύνη Καταιγισμός ιδεών με λέξεις που σχετίζονται με την ανακύκλωση. Τα παιδιά δημιουργούν ένα ποίημα. Γράφουμε στίχους μαζί με τα παιδιά σε σχέση με την ανακύκλωση και την προσαρμόζουμε σε γνωστή μελωδία.</p>	<p>Λογικομαθηματική Νοημοσύνη Να ζωγραφίσουν τα στάδια της ανακύκλωσης. Χρονική ακολουθία.</p>
<p>Νοημοσύνη του Φυσιοδίφη Καθαρίζουμε ακτή ή φυσικό περιβάλλον. Επιδεικνύουμε εικόνες στα παιδιά από διάφορα αντικείμενα (π.χ., σακούλες πλαστικές, μπανάνες, αλουμίνια, γυαλί, χάρτινες σακούλες) και τα παιδιά μαντεύουν ποια από αυτά αποσυντίθενται.</p>	<p>Ανακύκλωση</p>	<p>Σωματικο/κινησθητική Νοημοσύνη Κατασκευές με άχρηστα υλικά. Κατασκευή κούκλας από ανακυκλώσιμα υλικά.</p>
<p>Διαπροσωπική Νοημοσύνη Δραματοποίηση ενός παραμυθιού σχετικό με το θέμα. Τα παιδιά συνεργάζονται μεταξύ τους. Κατασκευή ομαδικής αφίσας με μήνυμα για την ανακύκλωση πλαισιωμένο με τα προσωπικά τους μηνύματα και ζωγραφιές (ομαδικά). Παρουσίαση θέματος στους γονείς ή/και στην κοινότητα. Χωρισμός σε ομάδες. Ζωγραφική σε χαρτί του μέτρου. Φτιάχνουμε ένα εργοστάσιο ανακύκλωσης.</p>		<p>Ενδοπροσωπική Νοημοσύνη Τα παιδιά ζωγραφίζουν-γράφουν το δικό τους προσωπικό μήνυμα για την ανακύκλωση. Παρουσιαστής εκπομπής, ενημέρωση για την ανακύκλωση.</p>

Ομάδες εργασίας:

Καζαντζόγλου Ροδή, Κρυωνά Ελένη, Παπαδοπούλου Κική, Μουσαφείρη Κική, Κολοκυθιά Αργυρώ, Αραμπατζή Ευαγγελία, Λεμονιάδη Αλεξάνδρα, Καρατζά Ειρήνη, Βακιρτζή Αναστασία, Καλαϊτζή Σταυρούλα, Αθανασούλα Μαρίνα, Στεργιοπούλου Όλγα, Γκαραγκάνη Αναστασία, Βορριά Ματούλα, Καζαμία Σοφία, Καραστάθη Σοφία, Περδίου Κων/να, Πρωτογύρου Πηνελόπη, Μητσιάκη Γιούλη, Τζιώτη Αρετή, Σκαφίδα Αριέττα, Ντούπη Ειρήνη, Οικονόμου Ευγενία, Χριστοδούλου Νάντια, Γκίνη Πιπίνα, Κατσάφαρου Μαρία.

Πίνακας 13: Διαφοροποίηση της διαδικασίας στη θεματική προσέγγιση «Ανακύκλωση» με βάση τις πολλαπλές νοημοσύνες.

<p>Γλωσσική Νοημοσύνη Ζητάμε από τα παιδιά να αντιστοιχίσουν τις λέξεις γυαλί, πλαστικό, αλουμίνιο, χαρτί με τις αντίστοιχες τους εικόνες. Αναγνωρίζουν τη λέξη ανακύκλωση και το σύμβολό της πάνω σε κάδους ή στο περιβάλλον. Επαναδιηγήσεις ιστοριών που έχουν σχέση με την ανακύκλωση.</p>	<p>Μουσική Νοημοσύνη Διακρίνουμε υλικά με βάση τον ήχο με κλειστά μάτια. Χωρίζουμε τα παιδιά σε ομάδες ανακυκλώσιμων υλικών. Ακουγεται ο ήχος από τρίψιμο χαρτιού, σπάσιμο γυαλιού και κινείται ρυθμικά η αντίστοιχη ομάδα. Παραγωγή μουσικής (ρυθμικά μοτίβα) από τα μουσικά όργανα που έχουμε φτιάξει από ανακυκλώσιμα υλικά. Διακρίνουν με κλειστά μάτια το όργανο και το υλικό από το οποίο φτιάχτηκε.</p>	<p>Λογικομαθηματική Νοημοσύνη Κάνουμε ομαδοποιήσεις με διάφορα υλικά, μετράμε, αριθμούμε και συγκρίνουμε ίδιες ποσότητες, μικρότερες, περισσότερες. Φτιάχνουμε γράφημα με τα υλικά που συγκεντρώσαμε από τον καθαρισμό της ακτής. Σειροθέτηση εικόνων: Εικόνες ανακύκλωσης δύο υλικών. Ταξινόμηση ανακυκλώσιμων υλικών σε κάδους που έχουμε ήδη φτιάξει μαζί με τα παιδιά σε άλλη δραστηριότητα.</p>
<p>Νοημοσύνη του Φυσιοδίφη Τα παιδιά θάβουν διάφορα υλικά στο έδαφος για να αντιληφθούν ποια αποσυντίθενται. Εξάγουν συμπεράσματα από αυτά που βλέπουν όταν τα ξεθάβουν. Παιχνίδι αφής: Αναγνώριση υλικών (χαρτί, γυαλί, πλαστικό, αλουμίνιο) και κατηγοριοποίηση σε ανακυκλώσιμα ή μη από αυτά που μαζέψαμε από τη φύση. Δημιουργία χαρτοπολτού. Δημιουργία χαρτιού από παλιά χαρτιά.</p>	<p>Ανακύκλωση</p>	<p>Σωματικο/κινησθητική Νοημοσύνη Δραματοποιούμε τη συλλογή σκουπιδιών και την τοποθέτησή τους στους κάδους ανακύκλωσης. Αριθμούμε τα αντικείμενα μέσα στους κάδους. Χωρίζομαστε σε ομάδες καθαριστών. Νικητής η ομάδα που θα συγκεντρώσει το μεγαλύτερο αριθμό σκουπιδιών μέσα σε συγκεκριμένο χρόνο. Χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες (από ένα χρώμα). Πετάμε σκουπίδια στην τάξη, στα αντίστοιχα χρώματα, όποια ομάδα τα βάλει στους σωστούς κάδους κερδίζει. Κατασκευή μουσικών οργάνων από άχρηστα-ανακυκλώσιμα υλικά.</p>
<p>Διαπροσωπική Νοημοσύνη Δραματοποίηση των παραμυθιών «Η κυρά ανακύκλωση», «Ο Μπεν, η Μου και τα σκουπίδια». Ζευγάρια. Συνέντευξη με κάποιον που είναι κατά της ανακύκλωσης και με επιχειρήματα να τον πείσει.</p>	<p>Ενδοπροσωπική Νοημοσύνη Ένα άχρηστο υλικό στο σπίτι, παίρνει μορφή και χρησιμότητα (π.χ., ένα μπουκάλι γίνεται μολυβοθήκη ή αυτοκινητάκι). Μετά την ανάγνωση ιστορίας δημιουργούμε κατάσταση προβληματισμού σχετικά με την ανακύκλωση. Κάθε παιδί βρίσκει και προτείνει λύσεις.</p>	<p>Οπτική/χωρική Νοημοσύνη Παιχνίδι κρυμμένου θησαυρού, ζεστό - κρύο και βρίσκω αντικείμενο από το εκάστοτε υλικό. Δημιουργία πίνακα αναφοράς: χρώμα - ανακυκλώσιμο υλικό. Πίνακες διπλής εισόδου: Χρώματα ανακύκλωσης, εικόνες από ανακυκλώσιμα υλικά. Τα παιδιά ρωτάνε τους γονείς και καταγράφουν τις απόψεις τους για την ανακύκλωση. Φτιάχνουν ένα γράφημα στο οποίο δείχνουν πόσο ενημερωμένοι είναι</p>

Ομάδες εργασίας:

Καζαντζόγλου Ροδή, Κρυωνά Ελένη, Παπαδοπούλου Κική, Μουσαφείρη Κική.
Κολοκυθιά Αργυρώ, Αραμπατζή Ευαγγελία, Λεμονιάδη Αλεξάνδρα, Καρατζά Ειρήνη.
Βακιρτζή Αναστασία, Καλαϊτζή Σταυρούλα, Αθανασούλα Μαρίνα, Στεργιοπούλου Όλγα.
Γκαραγκάνη Αναστασία, Βορριά Ματούλα, Καζαμία Σοφία.
Καραστάθη Σοφία, Περδίου Κων/να, Πρωτογύρου Πηνελόπη, Μητσιάκη Γιούλη.
Τζιώτη Αρετή, Σκαφίδα Αριέττα, Ντούπη Ειρήνη, Οικονόμου Ευγενία
Χριστοδούλου Νάντια, Γκίνη Πιπίνα, Κατσάφαρου Μαρία

3^η Δραστηριότητα

Διαφοροποίηση περιεχομένου-διαδικασίας και μαθησιακού περιβάλλοντος σε σχέση με τη μαθησιακή ετοιμότητα των παιδιών στα μαθηματικά.

Αξιολογώντας στο 3^ο τρίμηνο τις γνώσεις και τις ικανότητες των παιδιών σε σχέση με την εκμάθηση της έννοιας του αριθμού (ανάλογες δραστηριότητες έχουν δουλευτεί στο 1^ο και 2^ο τρίμηνο) εντοπίζουμε τα παρακάτω:

A. Υπάρχουν ακόμα δύο παιδιά στην τάξη μας που δεν μπορούν να αναγνωρίσουν τους αριθμούς μέχρι το 5. Μπορούν να αριθμήσουν μέχρι το 5 και να απαριθμήσουν ποσότητες με την βοήθεια της νηπιαγωγού.

Στόχος: Αναγνώριση δύο διαφορετικών συμβόλων που διαφέρουν πολύ στη μορφή π.χ., το 3 και το 1 χρησιμοποιώντας δραστηριότητες όπου θα βιώσουν το σχήμα των αριθμών με το σώμα τους, με την αφή, με πλαστελίνη κ.λπ. (δραστηριότητες οπτικής διάκρισης έχουν δουλευτεί ήδη στο Νηπιαγωγείο και δεν είχαν αποτέλεσμα). Σταδιακά και ανάλογα με τον βαθμό ανταπόκρισης του παιδιού προσθέτουμε άλλο ένα σύμβολο, το 4 κ.λπ. Συνεχίζουμε δραστηριότητες αρίθμησης και απαρίθμησης αυξάνοντας τις ποσότητες.

B. Έχουμε ένα χαρισματικό παιδί που μπορεί να κάνει νοερές πράξεις με διψήφιους αριθμούς (χαρισματικό παιδί).

Στόχος: Υπερβαίνουμε τη στοχοθεσία του Νηπιαγωγείου στα Μαθηματικά και δημιουργούμε πρόγραμμα προσαρμοσμένο στις ιδιαίτερες ικανότητες του παιδιού, στηριζόμενοι στα ενδιαφέροντα του. π.χ., Χρήση ειδικών προγραμμάτων στον υπολογιστή με μεγάλους αριθμούς που απευθύνεται σε μεγάλες τάξεις του Δημοτικού. Τυχαία επιλογή μεγάλων αριθμών και υπολογισμός του αποτελέσματος πρόσθεσης, αφαίρεσης, έλεγχος του αποτελέσματος στο κομπιουτεράκι. Δημιουργία ενός βιβλίου με μαθηματικά προβλήματα που θα σκεφτεί το ίδιο το παιδί.

Είναι σημαντικό οι δραστηριότητες να έχουν γνωστικές προκλήσεις για το παιδί, διαφορετικά θα πλήττει και μπορεί να εκδηλώσει προβλήματα συμπεριφοράς. Η λύση του βοηθού δεν είναι ενδεδειγμένη τόσο για το ίδιο το παιδί όσο και για τα υπόλοιπα καθώς το χαρισματικό παιδί μπορεί να μη διαθέτει ανάλογες κοινωνικές δεξιότητες.

Γ. Διαχείριση ομάδων στη διαφοροποιημένη διδασκαλία:

Δουλεύουμε μια ομάδα παιδιών, ενώ τα υπόλοιπα εργάζονται στις γωνιές της τάξης. Αν η ομάδα των παιδιών είναι ομοιογενής θέτουμε παρόμοιου βαθμού δυσκολίας ερωτήσεις. Αν η ομάδα είναι ανομοιογενής τότε διαφοροποιούμε τα ερωτήματα ανάλογα με το επίπεδο των γνώσεων των παιδιών. π.χ., Ζητάμε από κάποια παιδιά να απαριθμήσουν ποσότητες μέσα στη δεκάδα, ενώ από κάποια άλλα μπορούμε να ζητήσουμε να απαριθμήσουν μεγαλύτερες ποσότητες. Οι ομάδες μπορούν να εναλλάσσονται στη διάρκεια των ελεύθερων δραστηριοτήτων. Σε αυτή την περίπτωση μπορούμε να επεκτείνουμε χρονικά τις ελεύθερες δραστηριότητες καθώς παράλληλα μ' αυτές δουλεύουμε μια οργανωμένη δραστηριότητα.

Ανάλογα με το είδος των δραστηριοτήτων, μπορούν να δουλέψουν παράλληλα δύο ομάδες. π.χ., Μια μικρή ομάδα δουλεύει μαζί μας δραστηριότητες με την έννοια του αριθμού. Μια άλλη μεγαλύτερη ομάδα κόβει αριθμούς και μετά τους κολλάει στη σειρά σε χαρτόνι (έννοια της νοερής αριθμογραμμής).

Εναλλακτικά, μπορούμε να σχεδιάσουμε βιωματικές ψυχοκινητικές δραστηριότητες που θα δουλευτούν με όλη την τάξη. Ανάλογα με το ποιο παιδί παίζει μπορούμε να διαφοροποιήσουμε τις οδηγίες σύμφωνα με το επίπεδο της μαθησιακής ετοιμότητας των παιδιών ή ζητάμε από ζευγάρια παιδιών μικτών ικανοτήτων να παίξουν, ώστε η επιτυχία τους να είναι εξασφαλισμένη (π.χ., παιχνίδι θησαυρού με αριθμούς). Τέτοιες δραστηριότητες μπορούν να ποικίλουν και να πραγματοποιούνται σε εξωτερικούς χώρους (π.χ., στην αυλή του σχολείου χρησιμοποιώντας υλικά ψυχοκίνησης, υλικά της φύσης που συνέλεξαν από ένα δάσος, πάρκο, ακροθαλασσιά) προκειμένου να ανταποκριθούμε στα ενδιαφέροντα και το μαθησιακό προφίλ, ενώ παράλληλα διαφοροποιούμε το μαθησιακό περιβάλλον.